

ne individuálním, nýbrž stranným a klikařským. Kritik projevuj svou individualitu sebe krajněji, dobrá — ale nedávej jí do služeb strany. Má recenze není podle mínění Přehledu nic než člen v řetězu vzájemných revanší, jimiž se častuje Novina a Mod. revue. „Vyjde kniha od spisovatele úzce spřízněného s Novinou — není pochyby, že jí a priori odsoudí Moderní revue. Nato Novina za oplátku popraví knihu od spisovatele patřícího k Moderní revui.“

Odmítám za sebe i za Novinu rozhodně tyto inkriminace. Řídila-li se touto rabiátskou politikou literární Moderní revue, nepěstovala jí Novina. Pisatel lokálky Přehledové prohlédni si minulé ročníky Noviny a nalezeš v ní zcela slušné a loyální posudky prací Růženy Jesenské a Miloše Martena, autorů z kruhů Moderní revue. A má recenze „Posvátných ohňů“ není projev stranný nebo klikařský již proto, že nepatřím k žádné straně. Řekl jsem v ní znova jen to, co řekl jsem dávno o dramatech a románech p. Karáskových jinde, na př. v Lumíru; dovodil jsem zde jen znova starý svůj soud a staré své přesvědčení, které jsem vyslovil i v „Moderní literatuře české“,¹ že všechen mysticism a všechna symbolika páně Karáskova není než naturalism a mechanism, neumění a pseudoumění; nevidí-li toho Přehled nebo nechce-li toho viděti, neměň nic na věci. Já také nehledím na svou recenzi jako na projev osobní, na cosi, co stojí a padá mou individualitou; já naopak jí pokládám za kritiku věcnou a objektivně průkaznou každému, kdo chce a umí myslet literárně.

† Vilém Mrštík

Dne 2. března t. r. skončil sebevraždou z příčin, které nebudou asi nikdy úplně vyjasněny, významný literát Vilém Mrštík; zemřel v slovácké vesnici Diváčích u Hustopeče, kde žil od r. 1892 s otcem a bratrem Aloisem, učitelem a spisovatelem, nedovršiv 49 let. Mrštík narodil se v Jimramově na hranicích českomoravských z otce řemeslníka a vyrostl v poměrech stísněných v Brně, kde studoval gymnasium (své gymnasiijní zkušenosti vetkal do „Santy Lucie“), které dokončil v Praze. Poznám jsem ho na samém konci let osmdesátých vedle jiných druhů, vesměs literárních začátečnicků a zelených nespokojenců, jako byli tehdy H. G. Schauer, Antonín Sova, Jar. Borecký, Václav Hladík, na Vinohradech, kde tehdy bydlil; nebylo však pravidelných styků a schůzek, jen náhoda sváděla nás někdy po svých rozmarech. V. Mrštík hájil tehdy jediný s hrstkou přátel ve valně hromadě Akademie českého čtenářského spolku Času, nad nímž vynášena byla kletba národní, a psal do nedělní přílohy Hlasu národa úzkostlivě propouštěné a silně oklešťované články literární, v nichž propagoval ruský a francouzský realism a volal po obrodě krásné české literatury ve smyslu moderního života a moderní pravdy, všechno hodně chaoticky a málo jasně, mnohem silněji ve výraze než ve věci (rys, který zůstal již vlastní a podstatný vši Mrštíkově propagandě literární, výtvarně umělecké, kulturní i politické). Stejným směrem pracoval i v Ruchu, kde vedl jednu

1 - „Jest dosti těžko hovořiti mně o jeho (Karáskových) románech, které methodicky a soustavně hromadí někdy velmi odlehlé historické monstrosity a popisují a klasifikují je s vědeckou odborností: vyzírá mně z nich ne zcela překonaný naturalism“. Str. 61.

dobu referátů divadelní a do něhož napsal některé články výtvarně kritické, a později v Kučerově viděnském Českém revui, kde vytiskl první svou hru zcela formulového „náladového“ naturalismu, obsahem šablonovitě drama manželské nevěry, umístěné na malé město moravské, *Pani Urbanovou* (1889). V tu dobu překládal také Tolstého „Vojnu a mír“ pro Šimáčka. Významné jest, že v mládí cítil v sobě touhu po malování; pamatují se, že v bytě jeho na Vinohradech visela z té doby jeho kopie Čermákova „Raněného Černohorce“ (tuším však že jen uhlem kreslená, ne malovaná olejem). Když odstěhoval se r. 1892 na venek, opustil kritiku literární a pracoval beletristicky (jen sporadicky psal v té době literárně kritické články, z větších, pokud vím, jen stať o zeměvěšim tehdy H. G. Schauerovi do brněnských Literárních listů). Roku 1892 uveřejňoval ve Světozoru *Pohádku máje*, která působila v této versii svěžeji a podmanivěji než v přepracované formě knižní (1897). R. 1893 vyšel v Matici lidu jeho studentský román moravsko-pražský *Santa Lucia*, který pokládám za vrchol beletrie Mrštíkovy, vrchol, jehož později již nedostoupil a pod nějž klesá značně všecka ostatní jeho tvorba beletristická. (Druhé vydání „Santy Lucie“, autorem poněkud protřibené, nákladem „Máje“ r. 1903.) Z r. 1893 jest cyklus naturalistických kreseb z venkovského života jihomoravského, *Sliny* (Oltova Laciná knihovna národní); jak naznačuje již název, přihlásila se zde, po prvé a naposledy snad v této určitosti u Mrštíka, jakási pesimistická, místy až mrakovirárná intence — není jí již v *Obrázcích* (1894, „Kabinetní knihovna“) čistě popisných a koloristických (doznívá jen ještě v „Tanci“). Z téhož roku je Mrštíkovo selské drama *M aryša* (společně s bratrem Aloisem v pěti jednáních s proměnou, nikt. Oltovyn), které přes nedůvěru, jež k němu projevila tehdejší správa divadelní (hleděla na ně jako na experiment a podle toho byla premiéra 9. května *odpoledne*), získalo si rychle přízně obecenstva městského i venkovského a dožilo se popularity; bylo hráno ve Vídni i německy s úspěchem, který však neukázal se býti hlubším a trvalým. R. 1897 vyšly v „Laciné knihovně národní“ slovácké povídky *Bavlnkový ženy a jiné povídky* (dílo obou bratří).

V tutéž dobu spadá Mrštíkem podněcená akce na záchranu staré Prahy; Mrštík propagoval svou myšlenku, od jejíhož zdravého jádra odpuzoval mnohé nechutný leckde a bombastický obal, v pamfletu *Bestia Triumphans* (v Rozhledech Pelclových). S Mrštíkovou akcí, která vedla k založení klubu „Za starou Prahu“, svezlo se, žel, i nejedno reakcionářství v architektuře a výtvarném umění a Mrštík sám propůjčoval se mu později za štít; dnešní opravdu reformní, kladná a mnohostranně pracovitá perioda činnosti klubu „Za starou Prahu“ není dílem Mrštíkovým, nýbrž druhé generace mladých architektů, kteří podnět Mrštíkův vyrovnali, zkorigovali, prohloubili i do myšlivi v opravdu racionální uměleckou politiku velkoměstskou. V novém století projevovala se patrněji a patrněji mdlota v literární tvorbě Mrštíkově a s ní ruku v ruce šla nepřijemná demagogičnost článků a polemik Mrštíkových. Mrštík iro nusuje moderní snahy umělecké, aniž jim rozumí, lacině podezřívá a ještě laciněji okokuje s kdejakou lokální obmezeností; vkus a soud jeho stává se vrtošivým a laxním, výraz jeho často banálním a nevkusným; myšlenka se zvlčuje nebo rozplývá se do mlhavých všeobecností, které nic nedokazují; hlásáním tradice chce zastřít, jak často bývá, svou uměleckou stagnaci. Bojovati proti tomuto Mrštíkovi, ukázati na jeho rozpory a usvědčovati jej z nedomyšlené polovičitosti byl vedle jiných i málo příjemný úděl můj; málo příjemný: neboť Mrštík „silou“ výrazu

nahrazoval často argument věcný a logický. (*Moje sny* [*Pia Desideria*], dva svazky nákl. Máje 1902.) Bylo-li komu třeba důkazu, že Mrštík není myslitel, tomu podal jej Mrštík sám ve svých článcích nábožensko-filosofických (sit venia verbo), jimiž zdůvodňoval své vystoupení z církve katolické. Umělecký úpadek Mrštíkův odhalil jeho román *Zumfi* (zase studentský román pražský, jehož první část vyšla v I. ročníku „Máje“ 1903; pokračování odmítla prý sama redakce; definitivní útvar přepracoval a zčásti připravil prý autor právě nyní ke knižnímu vydání). I v ostatních publikacích jeho z této doby jest patrna jeho umělecká bezradnost. Vilém Mrštík kolísá se mezi mazlivou titěrností a nehoráznou obhroublostí, prokresluje svých figur méně a méně, zapřádá se rád do mělkého a pohodlného idylismu. *Babeta*, *Verunka a jiné povídky* (nákl. Máje 1902), *Kniha cest* (1904 nákl. týměž) a *Zlatá nit* (1907 nákl. Ottovým) jsou důvody pro tento, žel, přísný, ale spravedlivý soud, na němž nemůže zmínit nic ani okolnost, kdyby pozůstalost přinesla díla sebevětší. (Se svou ženou napsal prý V. Mrštík drama *Anežka* a zadal je Národnímu divadlu.) Ruku v ruce s původní produkcí šla u Mrštíka práce překladatelská; přeložil mnoho z ruštiny, z Tolstého, Dostojevského, Garšina, Michajlova, Pisemského, Potapenka, Gleba Uspenského, Gončarova. Jako v mládí svém měl kult Bělinského, tak vystavěl v mužném věku dosti pochybný oltářik *Pisemskému*, jehož apotheose věnoval málo přesvědčivou monografii (1907, „Světová knihovna“). Poslední pětiletí jeho života bylo, zdá se, většinou vyplněno organisací literárního života moravského, jemuž dal nyníjší jeho oficiální orgán Moravsko-slezskou revui.

T. G. Masarykovi k šedesátým narozeninám

sluje statný sborník studií, článků kritických i vzpomínek, jež redakcí E. Benešovou, Drtinovou, Fr. Krejčého a J. Herbenovou vydalo nakladatelství Grosmana a Svobody v úpravě Adolfa Kašpara, který nakreslil do knihy hlavní místa, na nichž se dějstvoval hlavně v mládí život oslavencův. (Stran 336 velkého 8°.) Tento sborník liší se velmi od památníků, které se vydávají obyč. jně na oslavu jubileí universitních učitelů a jež přinášejí soubor vědeckých prací žáků, jsou dílem školy a mívají podle toho uzavřený ráz odborně učenický. Publikace masarykovská sleduje zřejmě účel zcela jiný: zachytiti náraz osobnosti, člověka, myslitele, učitele, agitátora, na jeho vrstevníky, vystihnouti ráz, způsob, kouzlo jeho působení osobního i ideového, sděliti něco z jeho podmanivého životního fluida. A tu není pochyby, že Sborník přináší některé práce, které vyhovují tomuto účelu a nejen že vystihují hlavní směry činnosti Masarykovy, nýbrž mnohde hodně z blízka objímají a uzavírají osobnost mistrova. S tohoto stanoviska zvláště cenné zdají se mně býti články, které si obraly za úkol ponořiti se v Masarykův život a vývoj náboženský, snad proto, že nic není tak významného pro povahu člověkovu jako právě cítění a myšlení náboženské (články F. Žilkovy, dra B. Odstrčila a dra Ferd. Císaře). Ze studií kritických svou odvahou zaujal mne pokus paralely mezi Masarykem a Nietzsem od dra Em. Ráďla. Jest to snad nejrozměrnější a rozhodně nejobsažnější stať sborníková a třeba forma a metoda její nezdá se mně být leckde nejšťastnější, přece zdůrazňuje v povaze i v díle Masarykově mnohé, co se obyčejně přehlídá a co i on sám bývá nejdnou ochoten stavěti ve stín.

Molièrův Misanthrop

vydán byl právě v překladu p. Bohdana Kaminského ve „Sborníku Světové poesie“. Překlad p. Kaminského jest volnějši, než bývá u nás zvykem, a právě proto, zdá se mně, stojí za zmínku: právě tato volnost jest mu nesporně na užitek básnický i umělecký a měla by býti pokynem našim překladatelům, kteří bývají tak rádi filology a filologickými pedanty (že často špatnými nebo pochybnými, nemění nic na věci) a tak zřídka básníky.

† Max Burckhard

Ve Vídni zemřel 16. března v 58. roce tento vřelý, vášnivý a mužný spisovatel, jistě jedna z nejbohatších a nejživotnějších osobností rakousko-německých, bojovník za práva volného sebeurčení životního, propagátor spravedlnosti a čestné mužnosti v prohnilem prostředí vysoké byrokracie vídeňské. Málo či život byl vyplněn tolikou, tak vášnivou a různorodou přitom činností jak život Burckhardův. Burckhard byl odborným právníkem, autorem třísvazkového „Systému rakouského práva“, universitním docentem i spisovatelem novelistickým, románovým a dramatickým; dvorním radou a členem správního soudu; žurnalistou, feuilletonistou a kritikem denního listu, ředitelem dvorního divadla i autorem studií literárně historických; a především a všude bojovník za spravedlnost společenskou, neohrožený útočník na společenskou lenost, krutost a bezmyšlenkovost. Nebyl básník a umělec, neměl dar plastické tvorby a básnické intuice, forma byla mu vždycky jen více méně náhodným prostředkem — byl společenský kritik velkého stylu a často výmluvného, opravdu silného slova. Byl pravý protivotec vídeňského estétství, uměleckého průmyslu a smyslné mystiky — duch přímý, rovný, vášnivý, útočný. R. 1890 byl jmenován k velkému překvapení celé veřejnosti, a zdá se hodně dobrodružně, ředitelem dvorního divadla: uvedl na residenční jeviště Hauptmanna, Ibsena, Schnitzlera; získal nebo uplatnil Mitterwurzera, Sandrockovou, Kainze; a padl po osmi letech neustálých potyček s herci, obecnstvem a kritikou a svou dvorní vrchností pro nevyléčitelnou tvrdošijnost a svéhlavost, která nechťela uznat, že dvorní divadlo nesmí být již po svém pojmu uměleckou institucí. Pak byl Burckhard jmenován dvorním radou u správního soudu, ale odešel odtud po dvou letech do pensie. Sám krásně a mužně vyložil, proč. „Důvod byl tentokrát v mém stavu zdravotním, ale důvod pro poruchy zdraví, které jsem cítil, nejprve v *citlu psychického znásilňování*, který mne vždy krušil, když jsem ve věcech svého nejvnitřnějšího přesvědčení, kde šlo o můj právní cit, zvláště v otázkách národnostních a náboženských, býval přehlasován a když jsem se pak při vynášení rozsudku musil postaviti vedle ostatních a tak říkajíc spolupůsobiti i tehdy, když byly vynášeny jako právo nálezy, jež jsem cítil osobně jako těžké bezpráví.“

Břetislav Foustka: Ochrana dětství a mládeže

(Zvláštní otisk z V. dílu „České politiky“.) Obširná úvaha známého českého sociologa zaslouží si, aby byla čtena nejen odborníky, ale i širší veřejností, jejíž snahy a život nevyčerpávají se planým politikářením a diletantismem v umění